

Enigma

Af Søren Damkjær

Kønnets gåde

Enigma var en krypteringsmaskine, som tyskerne opfandt før Anden Verdenskrig med henblik på at sende kodede beskeder til ubåde og hærenheder. Englændere satte et hold højt begavede matematikere ind på at bryde koden. Enigma bestod af en række hjul, indstillinger og kodemanualer. Det lykkedes at bryde koden. Dette er et metafor på det virkelige køn, hvad det så end er, og kønsfilosofien. På et ene hjul er der alle biologiens indsigter. Dybest set er det et helt hjulsæt af hjul og anatomiske, fysiologiske og morfologiske indstillinger. På det andet hjul er der personlighedens udvikling, kald det den psykoseksuelle udvikling. På det næste hjul er der sociologiens indsigter om det sociale køn. På det næste hjul er der den teoretiske kønsdebat, på det fjerde hjul er der kønnets æstetiske aspekter. På det næste hjul er der kunstens bearbejdning af kønnet. Alle disse hjul kan indstilles i vilkårlige relationer. Man kan starte i det anatomiske, eller man kan starte i det æstetiske. Over det hele svæver kroppens filosofi og æstetik. Vi taler om at skabe en kroppens og kønnets sandsynlighedskalkyle. Sådan set er det ikke så nyt. Leonardo da Vinci foretog anatomiske obduktioner og tegnede en menneskekroppens anatomi, der dengang var et cross-over mellem anatomi og kunst. Da Vinci var 400 år før sin tid. Det var en model af

det anatomiske køn som hjul, kræfter, organer og funktioner, og som kroppens æstetiske apoteose. Da Vincis apparater var 400 år før deres tid. Hans forståelse af kroppen var langt forud for vores tid. En syntese af fysiologi, anatomi og æstetik. Og det var en kønnet krop. Mona Lisa er jo blevet et embleme på kvindekønnets mystik. I dag, med nutidens sociologi, humanvidenskab og naturvidenskab forestår der stadigt et imponerede arbejde med en dechifring af kønnet. Det er et langt større arbejde at dechifrere kønnets mange hjul end Enigmamaskinens sandsynlighedsberegninger. Hvert hjul på kroppens og kønnets maskine består af organicistiske, modulære, holistiske og morfologiske »ensembler« dvs. kassetter af interrelaterede elementer og helheder. Senere i dette essay vil jeg simplificere det til en gearkassemodel.

Post-gender. Post-sex

Hvad er kønnet? Det er et centralt spørgsmål til kvinde- og kønsforskningen. Betegnelsen Kvinde- og kønsforskning er jo misvisende. Forskning som kvindeforskning er en forskning, der har kvinder som objekt. Kønsforskning har kønnet, dvs. både mænd, kvinder, bøsser, lesbiske og queers som objekt. Betegnelsen kvinde- og kønsforskning er misvisende, men har haft nogle forståelige politiske motiver i forti-

den. Kvinde- og kønsforskning er feministisk og politisk korrekt som betegnelse, men er i dag misvisende. Hertil er kommet Queering teori. Den passer ind i kønsforskningen som betegnelse, men ikke i kvindeforskning. Alle har mistet patentet på kønsforskning, hvis kønnet overhovedet eksisterer som virkelighed. Hvis der overhovedet er en virkelighed udover kønnets fænomenalitet, dvs. kropsformer, kropsattributter, beklædning og den sociale funktionalitet. Kønsforskningen gik på grund af en epistemologisk, terminologisk og semantisk fejl denomination. Da sproget er produktivt, inklusivt og eksklusivt, var det en trist fejltagelse. Det var den filosofiske og teoretiske feminisme fejlt. Betegnelsen er ekskluderende og hegemonisk. Kvindeforskning som overbegreb og kønsforskning som derivat, dvs. som en afledt størrelse i forhold til kvindeforskning var et faut pas.

Sex og gender

Sex og Gender blev i 1970'erne de to elevatorer. Den banaliserede sociologi lever af dikotomier. Hierarkier og dikotomier er forældede. Så gik jagten ind på kønsidentiteten. Hvis det ikke var det biologiske Sex, måtte det være Gender. »Man« »Hun« (sic!) søgte en kvindeidentitet (personligt, socialt, metafysisk), og en lesbisk eller homoidentitet (mænd). Heteronormaliteten og heteroidentiteten var ude i kulden. Så kom Queer-identiteten og væltede det hele, dvs. kønnethedens vikingespil. Hver identitet har en personlig, social og politisk relevans. Fandt man den? En multiplicitet af entiteter, der alle defineres i opposition til hinanden, og hver af dem med et moralsk krav på overlegenhed. På basis af en lighedsmetafysik, fordi når alle er lige, må alle have lige muligheder for at hævde sig.

Men med et identitetspolitisk krav og moralsk krav for den enkelte gruppe om overlegenhed. Vores kønsidentitet er bedre end de andres. Dette projekt blev punkteret, fordi alle grupper hævdede det samme, lesbiske kvinder, hetero-mænd og kvinder og til sidst queers. Kritikken og modkritikken blev multipliceret. De mange kønsidentiteter ophævede hinanden i Kierkegaards forstand. Skal man springe i køn? Skal man springe ud i en uendelighed af identiteter? Kønnets pseudonymer er på tale, ligesom Kierkegaards pseudonymer for livsstile. I dag har vi bare mange flere multinymer. Kønnet er et pseudonym for alt det væsentlige, som ikke kommer til syne. Hvis kønnet ikke er en enigmamaskine (mange hjul, der kombineres ad libitum), hvad er det så? Som vi senere skal se er kønnet alt, noget og intet. Med skyldig hensyntagen til Heidegger: Nichts, Wass-heit und Alles-heit. For at give den hele armen: kønnets Sein, Dasein, Sosein og Nichts. Altså på godt dansk: kønnethed som væren, som eksistens og som en konkret udformning og i sidste ende en intethed. Det lyder besværligt, og det er besværligt. Både morsomt og trist.

Descartes er genopstået

Det svimler med enigmamaskinen. Så var Descartes krops- og sjælsmaskine et dydsmønster af simpelhed. Et kropshjul og et fornuftshjul. Et urværk (kroppen, res extensa) og et tænkeværk (res cogitans). Descartes hellige tofoldighed. Den duer ikke i dag. Og kønnet eksisterede overhovedet ikke for Descartes. Han kunne ikke forestille sig et kvindeur og et mandeur, en mande-cogitans og en kvindecogitans. Kort sagt en kønsforskel. I dag lever vi med de kønnede kroppes mangfoldighed. Hvis nogen gider læse Descartes *Medita-*

tioner i dag, vil man se, at manden (Descartes) faktisk var i tvivl. Uret var jo oplysningstidens ide om organisme og mekanik. Han lever i bedste velgående, især i kønsdebatten.

Mellem Descartes ure og enigmamaskinen

Kønnet er ikke en enigmamaskine, kønnet er ikke et urværk og en tænke-maskine M/K.

Man må bestride disse konceptioner. Man må dekonstruere kønnets enigmamaskine.

Første gear består af bestridelsen af kønnet som en biologisk essens, næste gear består i at bestride den sexologiske mekanisme: realitet, imaginæritet og symbolicitet. Tredje gear består i bestridelsen af det sociale køn. Fjerde gear består i at bestride at alt er socialt konstrueret. De sidste 30 års kønsdiskussion er bragt på vej af »French Theory«. Alt blev konciperet og hjulpet på vej af denne besynderlige konstruktion i USA, og den anglo-saksiske litteraturvidenskab og filosofi. Franske filosoffer blev eksporteret og approprieret i toneangivende amerikanske universiteter og reeksporteret til Europa, herunder Danmark. Her sidder vi i Danmark i suppedasen. En kønskonstrueret diskussion, en bil med otte gear, uden rat og bremse.

1000 niveauer

Kønnet har 1000 niveauer. Hvis kønnet ikke er to, med dertil hørende underkøn og subkøn (lesbiske, homoer, queere) etc. så er det et multiplum, dvs. 1000 køn. Dertil kommer, at det er korreleret med alder, sygdom og etnicitet. Måske er kønnet uinteressant for andet end for kvinde- og

kønsforskere. Køn er forsvindende som filosofisk, sociologisk og psykologisk kategori. Det er et paradoks, fordi vi godt ved, at der er i et hele taget er forskelle på kønnene. Men hvilke, organicistiske, morfologiske, æstetiske, sociologiske og psykodynamiske forskelle er de væsentlige? Vi kan og har læst det hele, Kristeva, Lacan og Butler. Lighedsfeminismen er lig med den sociologiske, økonomiske og politiske selvfølghed. I virkeligheden er den jo ikke selvfølgelig, langtfra endnu. Retfærdighed over for forskelle, en kroppens og kønnets justits og etik er mere på plads. Kønsdiskussionen gik ind i socialkonstruktivismens og performativismens blindgyde. Dette er endt i kønnethedens metafysiske meningsløshed, eller rettere til spillet mellem meningsløshed og mangfoldighed. Mainstreaming er blot et rimeligt politisk projekt, men uden dybde. I bunden ligger der en lighedsfeminisme, måske en lighedsmaskulinisme. Mænd, der kopierer det feminine projekt i en søgning efter den maskuline identitet. De kønspolitiske positioner har kopieret hinanden og spillet hinanden ud mod hinanden. Det kønspolitiske niveau ligger i bunden som et skrig om retfærdighed. Oven på har vi en diskussion af ligheder og forskelle. Kønsdiskussionen gik af veje, fordi den ikke forholdt sig til retfærdighed i alle kroppens henseender, brudte kroppe, børnekroppe, ældrekroppe. Sex og gender er jo bare en lille del af kroppens historiske og sociale virkelighed. Kropslig retfærdighed er det nye tema, ikke hævvelse af forskelle.

Kønskonstruktion, diskurs og dekonstruktion

Nu nærmer vi os det socialkonstruktivistiske niveau. Er kroppen og kønnet socialt

konstrueret? Den rabiate socialkonstruktivisme hævder, at kroppen, universet, videnskaben er socialt konstrueret. Den moderate konstruktivisme vil hævde, at kønnet er socialt konstrueret, men ikke »biologien« eller »materialiteten«. En gentagelse af dualismen. »Biologien« og »materialiteten« er i denne sammenhæng helt ubestemt. Det er velkendt, at biologer og medicinere ikke ved meget om den kulturelle krop. Men det er ligeså slående, at kulturforskerne ikke ved noget om den biologiske organisme. »Materialitet« i den kulturelle kønsforskning er et meningsløst ord. En socialkonstruktivistisk monisme, der installerer human- og samfundsvidenskabernes som en diskursiv overvidenskab, er blevet meningsløs. Humanisterne så ud til at vinde over naturvidenskaben og in casu, biologien (sex) til sidst. Sex er intet, gender er alt. Disse teoretikere har kun reproduceret Descartes på et højere niveau. Denne humanistiske metakritik er blevet meningsløs. Hvem gider interessere sig for »Fransk Teori« i en Anglo-amerikansk version? Hertil kommer »materialiteten« overfor konstruktionerne Men hvad er materialitet? Ingen aner det. Materialitet plus konstruktion plus performativitet, var det løsningen? Det var i hvert tilfælde Butlers løsning. Socialkonstruktion, der leves ud i performativitet. Sagen var at leve sin kropslige og »kønslige« konstruktion gennem »forestillinger«. Diskussionen er havnet i en kløft mellem meningsløshed og kønspolitiske prætentioner. Er kønnet meningsløst? Er kønsdiskussionen meningsløs? Jeg hælder til det sidste. Det sære forhold mellem maskulinitet og feminisme er opløst i den ambivalente betegnelse, der hedder kvinde- og kønsforskning. I den forstand er hele diskussionen vendt tilbage til sit udgangspunkt med Simone de Beauvoir. Sartre og Beauvoir sagde De til hin-

anden. De opretholdt de franske tiltalekonventioner i deres intime liv. Det var et lysende paradoks af borgerlighed, marxisme og køn. De antiborgerlige intelligenspersoner (Sartre vejfælle med kommunisterne, Beauvoir en tidlig feminist) omgås hinanden i de mest reificerende borgerlige konventionelle termer. Kastethed i borgerlighed? Kastethed i Gauchisme? Mystisk. Er vi ikke kommet længere? Nej, den efterfølgende diskussion i 1960erne og 1970erne med Kristeva reproducerer gamle dilemmaer. Kønnet er lige nu et begreb, der dækker over en meningsløshed. Hvis det ikke er essens, hvis det ikke er konstruktion og ikke er performativitet, hvad er kønnet så? Sein, Dasein og Sosein og intethed, i min anti-heideggerianske version. I min krops- og kønsfilosofiske kogebog er der i kønnet en masse Sosein, lidt Dasein og en teskefuld Sein. Og en masse intethed, der skal fyldes med et eller andet. Lighed, ok, det er så banalt, i sine sociologiske betydninger. En selvfølgelighed, der ikke eksisterer endnu. Et emne for en diskussion om retfærdighed og etik. Et emne for uendelige berettigede krav fra kvinder om lighed, og små pip fra solidariske mænd. Kønsdiskussionen er blevet helt skolastisk. Hvor mange kønnetheder kan der stå på en synål? Hvor mange kønsdiskussioner kan vi efterhånden tåle? For mit vedkommende simpelt hen ikke flere. Lighed som et berettiget politisk og etisk krav, forskellighed som et ligeså berettiget krav. Men hvor ender det? Her er vi dog kun på det politiske og sociologiske niveau. Kønsdiskussionens lighed som en ikke opfyldt selvfølgelighed. Denne selvfølgelighed er naturligvis overhovedet ikke i dag en selvfølgelighed. Mainstreaming er en kønspolitisk minimalløsning, der mangler dybde.

Farvel til Sex og Gender

Hvordan slipper vi ud af modsætningen mellem essentialisme, socialkonstruktivisme og performativisme? Kønnet må afskaffes i teori og praksis. Kønnet giver anledning til uendelige diskussioner, som efterhåndet er trættende og kedelige. Hetero, lesbisk, homo, queering. Kønnet er et produkt af årtiers akademiske diskurser. En uendelig række af nye distinktioner. Distinktioner, der skulle afskaffe gamle distinktioner, men som kun reproducerede de gamle i nye gevanter. Hvis kønnet ikke er en essens af én eller anden slags, hvis kønnet ikke er en performans, hvis kødet ikke er en konstruktion af en formløs krop, eller en materialitet. Hvis kønnet ikke er en Heideggeriansk kastethed i en totalt udifferentieret kropslighed og kønnet? Hvis kønnet ikke er en total post-post-moderne iscenesættelse af hvilken som helst kropslighed i hvilken som helst kontekst, hvad er det så?

Kønnet er intet.

Kønnet kan man fylde alt på. Det er en tom beholder for samfundet, kønsteorien, idrætsteorien og historien. Hvis kønnet er tomhed, slipper vi for dualismen, også socialkonstruktivismens neodualisme mellem en uendelig plastisk krop og en diskursivt formeret kulturel krop: mand, kvinde, hetero, lesbisk, homo og queer. Socialkonstruktivismen er jo neocartesianisme. Det er Descartes posthume hævn. Som vi har

set har socialkonstruktivismen jo bare reproduceret Descartes. Res Cogitans er forvandlet til Res Strukturalis eller Res Semiotica overfor kroppens Res Ektensa (materialitet). Kroppen er tålmodig. Den kønnede krop. Den kønnede barnekrop, den kønnede ungdomskrop. I det store og hele er der diverse træk med kroppen, der inviterer til social konstruktion, men som på bunden modsætter sig det. Det er ikke en aktiv modsætning, ikke den aktive modstand som en forældet engelsk marx-kulturanalyse ville have det. Det er en relation mellem kroppens ydre og indre, dens privathed, dens offentlige fremtoning, den indskrevethed, dens bevægelser, dens aktive og passive modaliteter. Kroppen er ikke »kastet« i køn, som Henning Bech vil have det. Kastethed i køn er et forsøg på at undgå essentialismen og socialkonstruktivismen. Med selv om kroppen måske er kastet i køn, hvad er det så det køn, som kroppen er kastet i? At være kastet i køn betyder jo at man er kastet i et eller andet. Men hvad, køn? Heidegger er her som andetsteds ikke til megen hjælp. Måske er Kierkegaard bedre, dvs. sprunget i køn? Det er derfor Gearkassemodellen er meget bedre end både Enigma og kønsdebatten. Den opfylder middelalderfilosoffens Ockams kriterier om den simplest mulige forklaring. Den er til at forstå. Den har en dybde, som kommende kønsforskere vil værdsætte. Sein, Dasein og Sosein og Nichts. Decartes er desværre ikke død. Dualismen er sejlive-

Litteratur

- Bech, Henning, *Kvinder og mænd* (København, 2005).
- Cusset, Francois: *French Theory – Foucault, Derrida, Deleuze et Cie et les mutations de la vie intellectuelle aux Etats-Unis* (Paris, 2003).
- Fricker, Miranda and Jennifer Hornsby (red.), *The Cambridge Companion to Feminism in Philosophy* (Cambridge and New York, 2000).
- James, Susan: *Feminism. I: The Shorter Routledge Encyclopedia of Philosophy* (London 2005).